

Evaluating The Concept of Social Class in Critical Criminology: Qualitative Content Analysis of "Platform" Movie

Hamidreza Danesh Nari*¹, Pouria Khosravi², Fatemeh Jomegi³

1. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: Daneshnari@um.ac.ir

2. M.A. Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Email: poriakhosravi199675@gmail.com

3. M.A. Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Email: fatemehjomegi2020@gmail.com

S.D.I.L.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن بین‌المللی حقوق‌پژوهان

انجمن ایرانی حقوق‌پژوهان

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2022.337578.1680

Received:

10 August 2022

Accepted:

8 November 2022

Published:

6 September 2023

ABSTRACT

Class, as one of the most important terms in critical criminology, focuses on the political economy of crime in the context of the production process. Class-oriented inequality, as one of the realities of social life, refers to a situation in which the upper class marginalizes, rejects, or ignores the lower class in various spheres. Since critical criminology considers crime as the product of unbalanced economic and social contexts, on the one hand, it examines the relationship between social class, crime and social control, and on the other hand, it seeks to explain the role of class systems in creating criminal environments. For this reason, the present study intends to analyze and critique the crime in the light of the concept of class in the film "Platform" by using the method of qualitative

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

content analysis. The findings of the analysis of the platform film are based on the four axes of the repression of the disadvantaged class by the upper class, the class distance of the cause of crime in the capitalist system, the lack of unity and solidarity between classes and the secret union of victory in the capitalist system. The overall evaluation of the film shows that on the one hand, the director intends to represent social concepts such as class differences, unfair distribution of resources, social justice and human behavior in the context of power relations, and on the other hand, seeks to establish a meaningful relationship between classes and criminal behaviors.

Keywords: Class, Social Justice, Critical Criminology, Platform, Class Distance.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Hamidreza Danesh Nari: Supervision, Project administration, Writing - Review & Editing, Data Curation, Validation, Formal analysis, Conceptualization, Methodology.

Pouria Khosravi: Conceptualization, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Fatemeh Jomegi: Writing - Original Draft, Investigation, Resources, Conceptualization.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Danesh Nari, Hamidreza, Pouria Khosravi & Fatemeh Jomegi. "Evaluating The Concept of Social Class in Critical Criminology: Qualitative Content Analysis of "Platform" Movie" *Journal of Criminal Law and Criminology* 11, no. 21 (September 6, 2023): 165-194.

E x t e n d e d   A b s t r a c t

Critical criminology as a new approach in criminology schools analyzes the political economy of crime-deviance and explains the relationship between the social structure of capitalist systems and criminal behavior. Therefore, in critical approaches, crime is not a simple behavior that violates the law, but it is a concept that is built through interaction-oriented processes, social reaction and power. For this reason, critical criminologists emphasize that the primary targets of criminal justice in the criminalization system are the lower social and economic classes. Therefore, the nature of the criminalization process is the crystallization of the interests of power groups in the establishment of criminal laws and the continuation of the hegemony of the upper class. Thus, the concept of class is the main keyword of the critical school. In the critical school, social class means a special group that has a certain place in the production process. However, groups constitute the class that in the process of production, all of them have the same position, have common economic interests and similar conditions, have achieved class consciousness, and are psychologically and class-related to each other. Thus, in most critical views, crime is a product of the class system. As long as there is a class system, there is an unfair distribution of wealth, and as long as wealth is unfairly distributed, the class gap is maintained. In this situation, class distance leads to poverty, and poverty itself as a criminogenic variable may motivate people towards criminal phenomena. According to critical criminologists, crime is one of the products of the capitalist system and as a reaction against economic and social inequalities. For this reason, critical theorists, instead of explaining how external cultural, economic and political forces affect economic and social deprivation, believe that the poor, unlike the upper class people, for reasons such as lack of qualification and moral principles to acquire education, achieve Jobs, giving in to needs and ... are poor.

Considering the importance of the concept of social class and its role in committing crime, this research tries to analyze the movie "Platform" by using critical criminology approaches, while explaining and evaluating the concept of "social class". The main reason for choosing this film is the similarity of the class system of the film to the contemporary class society, in the light of which the director tries to represent the crime committed by the lower class and examples of social oppression. In this research, qualitative content analysis method is used to accurately evaluate the concept of class in the film. This method is used to systematically explain information and reveal hidden meanings in them, as well as to understand some terms and words.

The most important concerns of the movie "Platform" in the process of representing the class system are class distance, unfair distribution of resources, social justice, discrimination and social oppression and the type of reaction of people to discriminatory situations. With a brilliant idea, the director of the film creates an allegory of today's world and portrays various political and economic aspects of modern society in a closed space/hole/prison/self-management center. In this context, the holes are likened to the class system in the capitalist society, the abundant food of the upper classes is a metaphor for the unlimited resources and facilities of the upper class, and the cannibalism of the lower class due to the lack of food/resources and facilities is also an allusion to the role of economic pressure in committing crimes. . It seems that the director of the work is trying to show how the unequal distribution of facilities among different classes leads to the committing of crimes by the lower classes of the society. As shown in the film, when Goreng is transported to floor 171 with his cellmate Trimagasi, Trimagasi seeks to feed on Goreng's flesh, believing that the upper floors will kill him. forced to do this; Because the upper floors have consumed more food than they need and this has caused no food left on the platform in the 171st floor. Also, the director shows the dimensions of class oppression in the form of different sequences. In this situation, the cinematic representation contains the point that in the class system, people of each class try to make themselves the ruler and condemn the lower classes so that they can taste the taste of power. Another noteworthy point that the director emphasizes is to pay attention to the fact that people in the capitalist society are oppressed by the class system; In such a way that they gradually get used to the class-oriented situation and the existing class gap in the capitalist system is institutionalized in them. For example, "Gorang" does not eat anything from the food scraps of the upper floors at first, but gradually he accepts to eat the meat of his cellmate. The director's aim is to present the available images to prove that the cannibalism of "Gorang" is a product of the class-oriented capitalist system. However, Goreng, the first character of the film, is the symbol of the protest movement and the hero of the hole, which rises against the tyranny of the capitalist system and invites people of different classes to solidarity and unity. In the opening scenes of the film, he tries to talk to upper and lower classes, but no one pays him the slightest attention. When Goreng finds himself alone, he realizes that in this hole there is no such thing as unity and solidarity against the ruling classes. As a result, it also aligns with the cavity system. However, in the final sequences of the film, Goreng, as the hero, teams up with his cellmate Baharat and decides to breach the hole system and deliver food to the lower castes. From this point of view, "Gorang" overcomes the capitalist system.

ارزیابی مفهوم طبقه اجتماعی در جرم‌شناسی انتقادی: تحلیل محتوای کیفی فیلم «پلتفرم»

حمیدرضا دانش ناری*^۱، پوریا خسروی^۲، فاطمه جمعه‌گی^۳

۱. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

* نویسنده مسؤل: Email: Daneshnari@um.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

Email: pouria.khosravi@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

Email: fatemeh.jomegi@yahoo.com

چکیده:

طبقه به عنوان یکی از مهم‌ترین اصطلاحات مطرح‌شده در جرم‌شناسی انتقادی به مسأله اقتصاد سیاسی جرم در بستر فرایند تولید تمرکز می‌کند. نابرابری طبقه‌مدار به مثابه یکی از حقایق زندگی اجتماعی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن طبقه فرادست، قشر فرودست را در حوزه‌های مختلف به حاشیه رانده، طرد می‌کند یا نادیده می‌گیرد. از آنجاکه جرم‌شناسی انتقادی، جرم را محصول بسترهای اقتصادی و اجتماعی نامتوازن می‌داند، از یک سو، رابطه میان طبقه، جرم و کنترل اجتماعی را بررسی می‌کند و از سوی دیگر، درصدد تبیین نقش نظام‌های طبقاتی در ایجاد محیط‌های جرم‌زا است. به همین دلیل پژوهش حاضر درصدد است تا با روش تحلیل محتوای کیفی، ارتکاب جرم را در پرتو مفهوم طبقه در فیلم «پلتفرم» تحلیل و نقد کند. یافته‌های حاصل از تحلیل فیلم پلتفرم، بر چهار محور سرکوب طبقه نابرخوردار توسط طبقه فرادست، فاصله طبقاتی به مثابه علت جرم در نظام سرمایه‌داری، عدم اتحاد و همبستگی بین طبقات و اتحاد رمز

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز CC BY-NC 4.0 منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌ده حقوق

انجمن ایرانی حقوق جزا و جرم‌شناسی

انجمن ایرانی حقوق جزا

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/ILC.2022.337578.1680

تاریخ دریافت:

۱۹ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۷ آبان ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۲

پیروزی در نظام سرمایه‌داری استوار است. ارزیابی کلی فیلم نشان می‌دهد که کارگردان از یک‌سو، با توسل به نگرش‌های انتقادی قصد بازنمایی مفاهیم اجتماعی همچون اختلاف طبقاتی، توزیع ناعادلانه منابع، عدالت اجتماعی و رفتارشناسی انسان در بستر مناسبات قدرت را دارد و از سوی دیگر، در پی برقراری ارتباط معنادار میان طبقه اجتماعی و جرم است.

کلیدواژه‌ها:

طبقه، عدالت اجتماعی، جرم‌شناسی انتقادی، پلتفرم، فاصله طبقاتی.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

حمیدرضا دانش ناری: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبارسنجی، تحلیل، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه.

پوریا خسروی: مفهوم‌سازی، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش. فاطمه جمعگی: مفهوم‌سازی، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

دانش ناری، حمیدرضا، پوریا خسروی و فاطمه جمعگی. «ارزیابی مفهوم طبقه اجتماعی در جرم‌شناسی انتقادی: تحلیل محتوای کیفی فیلم «پلتفرم»». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۱، ش. ۲۱ (۱۵ شهریور، ۱۴۰۲): ۱۶۵-۱۹۴.

مقدمه

جرم‌شناسی انتقادی به مثابه رهیافتی نو در مکتب‌های جرم‌شناسی به تحلیل اقتصاد سیاسی جرم - انحراف و تبیین رابطه میان ساختار اجتماعی نظام‌های سرمایه‌داری و رفتارهای بزهکارانه می‌پردازد.^۱ بنابراین، «در رویکردهای انتقادی جرم یک رفتار ساده و ناقص قانون نیست، بلکه مفهومی است که از طریق فرایندهای تعامل محور، واکنش اجتماعی و قدرت بر ساخته می‌شود.»^۲ به همین دلیل، جرم‌شناسان انتقادی بر این نکته تأکید می‌کنند که آماج ابتدایی عدالت کیفری در نظام جرم‌انگاری، طبقات فرودست اجتماعی و اقتصادی هستند.^۳ از این رو، ماهیت فرایند جرم‌انگاری، تبلور منافع گروه‌های قدرت در وضع قوانین کیفری و تداوم هژمونی طبقه فرادست است. بدین سان، مفهوم طبقه^۴ کلیدواژه اصلی مکتب انتقادی است. در مکتب انتقادی منظور از طبقه اجتماعی «گروه خاصی است که در فرایند تولید جایگاه معینی دارد.»^۵ باین حال، گروه‌هایی طبقه را تشکیل می‌دهند که «در جریان تولید موقعیت همه آنها یکسان باشد، منافع مشترک اقتصادی و شرایط مشابه داشته باشند، به آگاهی طبقاتی دست یافته باشند و از نظر روانی و طبقاتی با یکدیگر پیوند داشته باشند.»^۶

یکی از مهم‌ترین نظریه‌های مطرح شده در جرم‌شناسی انتقادی آن است که قشر فرودست جامعه ذاتاً مجرم نیست، بلکه ساختار طبقاتی جامعه و توزیع نابرابر ثروت از مهم‌ترین دلایل ارتکاب جرم توسط این افراد است.^۷ نابرابری طبقاتی ویژگی ذاتی نظام سرمایه‌داری است؛ زیرا حفظ جامعه سرمایه‌داری وابسته به حفظ فاصله طبقاتی میان طبقات فرادست و فرودست است. این امر که موجب طبقاتی شدن جامعه در نظام سرمایه‌داری شده، در عمل باعث گردیده است تا «در نظام سرمایه‌داری، طبقه حاکم روز به روز ثروتمندتر و قدرتمندتر و طبقات فرودست روز به روز فقیرتر شوند.»^۸ بر این اساس، ارتکاب جرم

1. Walter S. DeKeseredy, *Contemporary Critical Criminology* (London: Routledge, 2021), 3.

2. John Muncie, *Youth and Crime* (SAGE Publications, 2004), 145.

3. Martin D. Schwartz and Walter S. DeKeseredy, "Interpersonal Violence Against Women: The Role of Men", *Journal of Contemporary Criminal Justice* 24 (2008): 179.

4. Class

۵. ریمون آرون، مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه و تحقیق باقر پرهام (تهران: نشر علمی - فرهنگی، ۱۳۸۱)، ۱۶۸.

۶. عبد العلی لهسایی‌زاده، نابرابری و قشربندی اجتماعی (شیراز: مرکز انتشارات دانشگاهی، ۱۳۷۴)، ۲۳.

7. Paul E. Willis, *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs* (New York, NY: Columbia University Press, 1977), 43.

۸. اسماعیل رحیمی‌نژاد، رویکردهای نوین در جرم‌شناسی انتقادی و سیاست جنایی (تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد،

توسط طبقات فرودست جامعه محصول شرایطی است که نظام سرمایه‌داری ایجاد کرده است. به همین دلیل، جرم‌شناسان منتقد علت اصلی ارتکاب جرم را نابرابری طبقه‌ای در نظر می‌گیرند^۹ و بر این باور هستند که نابرابری ساختارهای اجتماعی به عنوان یک متغیر جرم‌زا نقش کلیدی در ارتکاب جرایم طبقه فرودست دارد.

بدین سان، در اکثر دیدگاه‌های انتقادی، جرم زاینده نظام طبقاتی است. مادام که نظام طبقاتی وجود دارد، توزیع ناعادلانه ثروت وجود دارد و تا زمانی که ثروت ناعادلانه توزیع می‌گردد، فاصله طبقاتی حفظ می‌شود. در این شرایط، فاصله طبقاتی منجر به فقر می‌شود و فقر خود به عنوان یک متغیر جرم‌زا ممکن است محرک افراد به سمت پدیده‌های مجرمانه باشد.^{۱۰} از نظر جرم‌شناسان انتقادی بزهکاری یکی از محصولات نظام سرمایه‌داری و به مثابه واکنشی علیه نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی است.^{۱۱} به همین دلیل، نظریه‌پردازان انتقادی، به جای تبیین چگونگی تأثیر نیروهای خارجی فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بر محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی، بر این باورند که فقرا برخلاف افراد طبقه فرادست به دلایلی چون فقدان صلاحیت و اصول اخلاقی جهت فراگیری آموزش و پرورش، دستیابی به مشاغل، تسلیم شدن در برابر نیازها و ... فقیر هستند.^{۱۲}

با توجه به اهمیت مفهوم طبقه اجتماعی و نقش آن در ارتکاب جرم، این پژوهش درصدد است تا با استفاده از رویکردها و رهیافت‌های جرم‌شناسی انتقادی، ضمن تبیین و ارزیابی مفهوم «طبقه اجتماعی»، فیلم سینمایی «پلتفرم»^{۱۳} را مورد واکاوی قرار دهد. دلیل اصلی انتخاب این فیلم، شباهت نظام طبقاتی فیلم به جامعه طبقاتی معاصر است که کارگردان در پرتو آن سعی دارد ارتکاب جرم توسط قشر فرودست و مصادیق ستم‌های اجتماعی را بازنمایی کند. در این پژوهش، جهت ارزیابی دقیق مفهوم طبقه در فیلم از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده می‌شود. این روش برای تبیین نظام‌مند اطلاعات و آشکار

۱۳۹۷، ۱۵-۱۶.

9. Richard Quinney, "Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order", *Issues Criminology* 75 (1973): 79.

۱۰. رحیمی‌نژاد، پیشین، ۱۹.

۱۱. ریمون گسن، مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی، ترجمه و تحقیق سید مهدی کی‌نیا (تهران: چاپخانه علامه طباطبایی، ۱۳۷۰).

۱۳۴.

12. I Carbone and A Steven, "Race, class, and oppression: Solutions for active learning and literacy in the classroom" *Inquiries Journal* 01 (2010): 2, <http://www.inquiriesjournal.com/a?id=1689>.

13. Platform

کردن معانی پنهان در آنها و نیز فهم برخی اصطلاحات و کلمات استفاده می‌شود.^{۱۴} با تحلیل کیفی می‌توان یک رویکرد تجربی، روش‌شناسانه و کنترل‌شده مرحله به مرحله را با رعایت عناصر مورد مطالعه در نظر گرفت.^{۱۵} لذا، تحلیل محتوای کیفی به فراسویی از کلمات یا محتوای عینی متون می‌رود و تم‌ها یا الگوهایی را که آشکار یا پنهان هستند به صورت محتوای آشکار می‌آزماید. بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش، تجزیه و تحلیل مفهوم طبقه اجتماعی و نقش آن در ارتکاب پدیده‌های مجرمانه در فیلم «پلتفرم» است. پرسش اصلی این پژوهش آن است که فیلم «پلتفرم» به عنوان اثری که به روشنی مفهوم طبقه را بازنمایی می‌کند، با جرم‌شناسی انتقادی چه ارتباطی دارد؟ چگونه افراد طبقات فرادست، طبقات فرودست را سرکوب می‌کنند؟ و در نهایت، در پرتو نگرش‌های انتقادی، فاصله طبقاتی جامعه چگونه فرایندهای ارتکاب جرم را تسهیل می‌کند؟ این پژوهش ضمن تأکید بر مفهوم طبقه اجتماعی، پس از بیان خلاصه‌ای از فیلم، روش تحقیق را ارائه می‌دهد. در ادامه، مبانی نظری و مهم‌ترین یافته‌های پژوهش مطرح و در نهایت نتیجه‌گیری بیان می‌شوند.

۱- معرفی مختصر فیلم

فیلم سینمایی «پلتفرم» در ژانر علمی-تخیلی و ترسناک ساخته شده است اما نمادها و نشانه‌های موجود در آن، مفاهیمی فراتر از این ژانر دارد. در واقع «پلتفرم» یک اثر نمادین است که در عمق معانی پنهان آن، چیزی بیش از یک داستان مهیج علمی-تخیلی روایت می‌شود. این فیلم به کارگردانی گالدر گازتلو اوروتیا^{۱۶} محصول سال ۲۰۱۹ است. «پلتفرم» داستان یک زندان / حفره / مرکز عمودی خودمدیریتی است که تعداد زیادی از افراد به طور تصادفی در طبقات آن زندانی هستند. هر طبقه دارای یک سلول است که به صورت عمودی بر روی یکدیگر قرار گرفته‌اند. در هر سلول دو نفر به مدت یک ماه زندگی می‌کنند؛ مگر آنکه قبل از این تاریخ کشته شوند. در این حفره، سکویی از غذا وجود دارد که به شکل آسانسوری از طبقه اول به سمت طبقات پایین حرکت می‌کند. این حفره غذا که می‌تواند در قالب یک سفره تصویرسازی شود، در هر طبقه چند دقیقه توقف دارد. افراد در این مدت کوتاه، هر چقدر که

۱۴. اکبر مؤمنی‌راد و دیگران، «تحلیل محتوا کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج»، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی ۱۴ (۱۳۹۲)، ۱۸۸.

۱۵. محمدتقی ایمان، مبانی پارادایمی روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی (تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹)، ۱۷۲.

16. Galder Gaztelu-Urrutia

می‌خواهند غذا می‌خورند اما امکان ذخیره و نگهداری غذا وجود ندارد. به همین دلیل، حتی اگر مقدار اندکی غذا در طبقه باقی بماند، سامانه هوشمند مرکز متوجه می‌شود و به عنوان مجازات اضافی، هوای سلول را به شدت سرد یا گرم می‌کند؛ به طوری که موجب یخ زدن یا سوختن افراد می‌شود. نکته قابل تأمل در این مرکز آن است که افراد حاضر در طبقات بالا بیش از نیازشان غذا مصرف می‌کنند. به همین دلیل، به موازات پایین رفتن سکوی غذا، چیزی جز ظروف خالی باقی نمی‌ماند. این امر موجب می‌شود تا به افراد طبقات زیرین غذا نرسد؛ بنابراین، افراد طبقات پایین برای پرهیز از کشته شدن به دلیل گرسنگی، گاه هم‌سلولی خود را می‌کشند و از گوشت آنها برای تغذیه استفاده می‌کنند. در این مرکز خودمدیریتی، افراد برای ورود به حفره گزینش می‌شوند و در صورت انتخاب شدن، می‌توانند تنها یک وسیله به همراه خود به حفره ببرند.

نقش اصلی فیلم مردی به نام «گورنگ»^{۱۷} است که به صورت داوطلبانه و برای ترک سیگار وارد حفره شده است. وسیله همراه «گورنگ» کتابی تحت عنوان «دن کیشوت، شوالیه باهوش» است. «تریماگاسی»^{۱۸} به عنوان بازیگر نقش مکمل، اولین هم‌سلولی «گورنگ» و پیرمردی است که به خاطر قتل یک مهاجر غیرقانونی، میان الزام به حضور در مرکز روانی و حفره، حفره را انتخاب کرده است. وسیله همراه «تریماگاسی» یک چاقوی برنده به نام «سامورایی پلاس» است. «ایموگیری»^{۱۹} یکی دیگر از کاراکترهای فیلم است که از کارمندان حفره محسوب می‌شود. او مصاحبه ورودی و گزینش ابتدایی «گورنگ» را انجام داده و وقتی متوجه شده است که سرطان بدخیم دارد، برای کمک به افراد حفره به صورت داوطلبانه وارد حفره شده است. «ایموگیری» سگش را با خود به حفره آورده است و دومین هم‌سلولی «گورنگ» است. «باهارات»^{۲۰} آخرین هم‌سلولی «گورنگ» مردی سیاه‌پوست است که طنابی را به عنوان وسیله همراهش انتخاب کرده است. در نهایت، «میهارو»^{۲۱} زنی آسیایی و ظاهراً لال است که بازیگر سینما است و در جست‌وجوی دختر خود بین طبقات مختلف در رفت و آمد است. «میهارو» یک گیتار را با خود به حفره آورده است.

17. Goreng

18. Trimagasi

19. Imoguri

20. Baharat

21. Miharu

۲- مفاهیم نظری

برای دست یافتن به مفاهیم نظری پژوهش، در ابتدا، واحدهای تحلیل در قالب سکانس، مضمون، کاراکتر، دیالوگ و آیت‌شناسایی شدند و ذیل واحدهای زمینه قرار گرفتند. متعاقب این امر، کدگذاری صورت گرفت و بعد از ساخت مقوله‌های مختلف، داده‌های خام اولیه موجود در فیلم که همان واحدهای تحلیل شامل سکانس‌ها، دیالوگ‌ها، کاراکترها و ... هستند، مفاهیم نظری این پژوهش را تولید کردند. مهم‌ترین مفاهیم به دست آمده از فیلم عبارتند از مفهوم طبقه، تبعیض و ستم اجتماعی و از خود بیگانگی.

۲-۱- طبقه

طبقه‌بندی جوامع، یک پدیده جدید نیست، بلکه از زمان شکل‌گیری جوامع اولیه وجود داشته است. «نخستین اسناد تاریخی به‌جامانده از انسان چند هزار سال پیش نشان می‌دهد که در میان بابلیان، ایرانیان، عبریان و یونانیان، نجیب‌زادگی از عوامل تعیین‌کننده پایگاه اجتماعی بوده و جامعه ترکیبی از اغنیا و فقرا، زبردستان و زیردستان و آزادمردان و بردگان بوده است.»^{۲۲} لذا، «نابرابری یکی از جنبه‌های عمومی و همیشگی جوامع انسانی بوده و همه جوامع شناخته‌شده بشری به نوعی دارای سلسله‌مراتب بوده‌اند.»^{۲۳} طبقات اجتماعی دارای ارزش‌ها و اهداف مشترک خاص خود هستند. این ارزش‌ها و اهداف باعث می‌شود تا هر طبقه نسبت به مسائل انسانی و اجتماعی سوگیری خاص خود را داشته باشد. با وجود این قشربندی اجتماعی به صورت کلی‌تر به تفاوت‌های میان افراد اشاره می‌کند که بر نحوه زندگی آنها، به‌ویژه حقوق، فرصت‌ها، پاداش‌ها و امتیازات اثرگذار است.»^{۲۴} به همین دلیل، یکی از مفاهیم اساسی در توصیف ساختار اجتماعی جامعه، نظام قشربندی اجتماعی است. جامعه‌شناسان قشر را گروهی از افراد می‌دانند که حامی ارزش‌های مشترک هستند. با وجود این، معمولاً چندلایه یا قشر را که دارای مشابهت‌های زیاد هستند، طبقه می‌نامند. «افراد جامعه در مناسبات متقابل خود با دیگران، آنها را در موقعیت‌های بالا و پایین طبقه‌بندی می‌کنند. به همین دلیل، جامعه دارای بخش‌های مختلف و

۲۲. ملوین تامین، جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری اجتماعی، ترجمه و تحقیق عبدالحسین نیک‌گوهر (تهران: انتشارات توتیا، ۱۳۷۳)، ۱۲.

۲۳. سعید خدابنده‌لو، جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی (مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۷۲)، ۹.

۲۴. محمد سلمان قائمی‌زاده، جامعه‌شناسی قشربندی و تحرک اجتماعی (همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا، ۱۳۸۶)،

متشکل از قشرهای گوناگون است که با نظام سلسله مراتبی موجود جامعه مطابقت دارد.^{۲۵} در بررسی و تحلیل اقتصاد سیاسی، طبقه در ساحت شیوه تولید تعریف می‌شود. بر این اساس، معیارهای تعریف طبقه شامل «مالکیت وسایل تولید، خرید نیروی کار و فروش نیروی کار»^{۲۶} می‌شود. بر اساس این سه شاخص، سه طبقه در جامعه قابل بررسی است؛ طبقه سرمایه‌دار که صاحب وسایل تولید هستند، نیروی کار را از دیگران می‌خرند و نیروی کار خود را نمی‌فروشند؛ طبقه کارگر که مالک وسایل تولید نیست، فروشنده نیروی کار خود به دیگران می‌باشد و قادر به خرید نیروی کار دیگری نیست و در نهایت، طبقه خرده‌بورژوازی که نیروی کار خود را نمی‌فروشد، نیروی کار دیگری را می‌خرد و صاحب ابزار تولید خود است.^{۲۷}

۲-۲- تبعیض و ستم اجتماعی

به‌طورکلی «هر شکلی از تمایز، به حاشیه راندن یا طرد افراد بر اساس موقعیت اجتماعی، مذهب، قبیله، گروه قومی یا پیشینه فرهنگی که در پرتو آن حقوق اولیه بشر، فرصت‌های شغلی و امکانات اولیه اجتماعی برای گروه خاصی از افراد سلب کند، تبعیض نامیده می‌شود.»^{۲۸} این وضعیت، از یک سو، موجب می‌شود که افراد جامعه از امتیازات زندگی اجتماعی به صورت مساوی و برابر برخوردار نباشند و از سوی دیگر، «مانع دستیابی افراد به موفقیت و جایگاه اجتماعی می‌شود.»^{۲۹} در این بستر، ستم اجتماعی مفهومی است که رابطه بین دو دسته از افراد را توصیف می‌کند که در آن یک طبقه با سوء استفاده و استثمار سیستماتیک از طبقه دیگر سود می‌برد. ستم اجتماعی به نحوی در ساختار جامعه عمل می‌کند که اکثریت افراد جامعه نسبت به آن آگاه نیستند. این نوع ستم توسط طبقه حاکم، در بطن

۲۵. شورش اک و دیگران، «ساختار طبقات اجتماعی کردهای مکریان و نظام ارزشی آنها»، پژوهش‌های اخلاقی ۴ (۱۳۹۷)، ۱۸.

۲۶. غلامرضا عظیمی، «تطورات مفهوم طبقه در اندیشه‌های مارکسیستی با تاکید بر آراء رایت»، جامعه‌شناسی ایران ۳ (۱۳۹۴)، ۱۲۳.

۲۷. محمدعلی امیرپورسعید، «قشر بندی و نابرابری اجتماعی: بررسی دیدگاه ماکس وبر در رابطه با قشر بندی اجتماعی»، مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی ۵ (۱۳۹۸)، ۵۶.

28. Ifeoma Ezinne Odinye, "Discrimination and Class Oppression: An Example of Ifeoma Okoye's The Fourth World", *African Journals Online* 19(2018): 169.

۲۹. اسماعیل هادی‌تبار و رضا هادی‌زاده، «درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی نژادی»، فصلنامه علمی پیشگیری از جرم ۳۸ (۱۳۹۵)، ۱۴۳.

نهادهای و ساختارهای جامعه مستتر می‌شود. ستم اجتماعی در دو سطح خرد و کلان نمود پیدا می‌کند. در سطح خرد این ستم در تعاملات متقابل افراد مستتر می‌شود اما در سطح کلان در بطن ساختار و نهادهای جامعه نهادینه می‌شود. در نهایت، ستم اجتماعی از طریق پیوند سطوح خرد و کلان، تمایزات و تبعیض‌هایی را ایجاد می‌کند که در نتیجه آن طبقه فرودست جامعه متضرر و در نقطه مقابل، اقلیت فرادست جامعه منتفع می‌شوند. با این حال، ساختار اجتماعی ستم به نحوی است که افرادی که بر اساس طبقه ستم را تجربه می‌کنند، اغلب ایدئولوژی تولیدکننده ستم را درونی می‌کنند؛ بدین معنا که آنها به این باور می‌رسند که نسبت به گروه‌های مسلط، پست‌تر و کم‌ارزش‌تر هستند.

یکی از زمینه‌های تبعیض‌آمیز که از دیرباز در اکثر جوامع به ویژه جامعه سرمایه‌داری وجود داشته است، تبعیض‌های طبقاتی است. تبعیض طبقاتی پیامد ایجاد معیارهای رفتاری - هنجاری است که به نفع طبقات فرادست و به ضرر طبقات فرودست جامعه بر ساخته می‌شوند. جوامع سرمایه‌داری از طریق ایجاد طبقات اجتماعی نامتوازن به دنبال برتری دادن به اقشار خاص نسبت به دیگر طبقات جامعه هستند. در نتیجه تبعیض‌های طبقاتی، افراد طبقه حاکم از حداکثر امتیازات زندگی برخوردار می‌شوند. این در حالی است که افراد طبقات فرودست از چنین امتیازاتی بهره‌مند نیستند؛ بنابراین، زمانی که افراد طبقات فرودست از امکانات و امتیازات قانونی برای پاسخ‌گویی به امیال و اهدافشان برخوردار نیستند، مرتکب جرم می‌شوند. به همین دلیل است که مرتن^{۳۰} در نظریه عمومی فشار، رفتار مجرمانه را نتیجه عدم تعادل و توازن میان اهداف فرهنگی و ابزارهای رسیدن به آن اهداف می‌داند. از نظر مرتن، این شرایط از آنجا ناشی می‌شود که «نظام ارزش‌های فرهنگی، اهداف موفقیت را برای همه جامعه تعیین می‌کند اما سازمان اجتماعی و ساختار طبقاتی جامعه دسترسی به این اهداف را برای همه فراهم نمی‌سازد.»^{۳۱} در چنین شرایطی است که قشر فرودست جامعه که دسترسی کمتری به ابزارهای مشروع دارند، فشار شدیدی را متحمل می‌شوند و همین امر، آنها را به سمت انحراف و شیوه‌های ناهمنوای انطباق فردی سوق می‌دهد. بر همین اساس است که «در جرم‌شناسی انتقادی بر تأثیر ساختار اقتصاد سیاسی و

30. Merton

۳۱. هوشنگ ناییبی و دیگران، «تئوری آنومی دورکیم و مرتن؛ شباهت‌ها، تفاوت‌ها و شیوه‌های اندازه‌گیری»، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی ۶۶ (۱۳۹۶)، ۲۹.

طبقه اجتماعی در ارتکاب جرم تأکید می‌شود.^{۳۳} ریچارد کوئینی^{۳۳} در کتاب معروف خود تحت عنوان «واقعیت اجتماعی جرم» بر این باور است که در جامعه معاصر، حقوق کیفری بازتاب منافع کسانی است که قدرت را در اختیار دارند. به همین دلیل، «هنگامی که میان طبقه‌های اجتماعی تعارض پیش می‌آید، کسانی که قدرت را در اختیار دارند، قوانینی ایجاد می‌کنند که از یک سو، منافع آنها را تضمین و از سوی دیگر، طبقه رقیب را کنترل کند.»^{۳۴} از نظر کوئینی، جرم در نظام سرمایه‌داری محصول قانون است؛ زیرا قانونگذاران تحت تأثیر قدرتمندترین بخش جامعه هستند. به همین دلیل، رفتارهای تعرض آمیز به منافع گروه‌های قدرتمند، آماج جرم‌انگاری قرار می‌گیرد.^{۳۵} بدین سان، در جامعه امروزی، «افراد دارای قدرت سیاسی و اقتصادی، جرم را تعریف و نحوه اجرای قانون توسط نظام عدالت کیفری را کنترل می‌کنند.»^{۳۶}

۲-۳- از خود بیگانگی

اگرچه هگل^{۳۷}، مفهوم از خود بیگانگی^{۳۸} را وارد قلمرو جامعه‌شناسی کرد اما پس از او اندیشمندانی چون فوئرباخ و مارکس^{۳۹} در مورد آن نظریه‌پردازی کردند.^{۴۰} هگل از خود بیگانگی را بخشی از مرحله خویش‌نمایی ایده مطلق دانسته و بیگانگی را متمایز از آن مورد توجه قرار می‌دهد.^{۴۱} در اقتصاد سیاسی، دلیل شکل‌گیری از خود بیگانگی آن است که سرمایه‌داری نظام طبقاتی دوگانه‌ای را به ارمغان آورده است که در آن، شماری از سرمایه‌داران مالکیت فرایند تولید، فرآورده‌های تولیدی و زمان کار را در اختیار دارند. در جامعه سرمایه‌داری، «انسان‌ها به جای آنکه به گونه طبیعی برای خودشان تولید کنند،

۳۲. امیر ایرانی، معصومه نجفی حاجیور و علی نجیبیان، «تحلیل میزان بازتاب اندیشه‌های جرم‌شناسی انتقادی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲»، اندیشه‌های حقوق کیفری ۱(۱۳۹۴)، ۵۸.

33. Richard Quinney

34. Larry J. Siegel, *Criminology: the core* (Cengage Learning, 2018), 252.

۳۵. سهیلا صادقی و ستار پروین، «جرم: برساخته ذهنیت، گفت‌وگو و قدرت»، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست ۳۳(۱۳۹۰)، ۲۲۹.

36. Jeffrey Reiman and Paul Leighton, *The Rich Get Richer and the Poor Get Prison* (London: Routledge, 2015), 112.

37. Hegel

38. Alienation

39. Feuerbach & Marx

۴۰. سید عابدین بزرگی، «نقد و بررسی علل از خود بیگانگی از منظر فویرباخ و کارل مارکس»، فصلنامه علمی - پژوهشی آیین حکمت ۳۳(۱۳۹۶)، ۸.

۴۱. پریچر ابراهیمی، «نگاهی به مفهوم از خود بیگانگی»، رشد آموزش علوم اجتماعی ۵(۱۳۶۹)، ۹.

به صورت غیرطبیعی برای گروه کوچکی از سرمایه‌داران تولید می‌کنند.»^{۴۲} بنابراین، «از خود بیگانگی فرایندی است که به واسطه آن اعضای طبقه کارگر خود را چیزی بیش از یک شیء در مجموعه کلی اشیاء نمی‌بینند.»^{۴۳} به عبارت دیگر، در سیستم اقتصاد سیاسی از خود بیگانگی به شرایطی گفته می‌شود که طی آن عمل فرد به جای اینکه هویت او را نشان دهد، برای او چون نیرویی بیگانه جلوه‌گر می‌شود که در مقابل او ایستاده است.^{۴۴}

برخی از متفکران، پس از مفهوم «از خود بیگانگی» به مفهوم «بیگانگی از دیگران» توجه کرده‌اند. بر این اساس، بیگانگی از دیگران بدین معناست که «کارگران در نهایت، از همکاران خود و اجتماع بشری، یعنی از نوع انسان نیز بیگانه می‌شوند. فرض اولیه آن است که انسان در اصل برای دستیابی به آنچه در طبیعت برای بقایش لازم است، خواهان و محتاج همکاری با دیگران است. با این حال، این همکاری در نظام سرمایه‌داری مختل می‌شود. به عبارت دقیق‌تر، کارگران خود را جدا از دیگران، یا بدتر از آن، در رقابت با یکدیگر می‌بینند. انزوا و رقابت در کارگران، در نظام سرمایه‌داری موجب می‌شود آنها از سایر کارگران بیگانه شوند.»^{۴۵} به زعم حامیان نظریه اقتصاد سیاسی، ریشه و عامل اصلی از خود بیگانگی، نظام خاص اجتماعی و وضع ابزار تولید است. در دوره‌ای که مردم زندگی اشتراکی داشته‌اند، هیچ چیز برای برتری‌طلبی وجود نداشته است. در این دوره، افراد با یکدیگر به شکار می‌رفتند و با هم غذا می‌خوردند و زندگی مسالمت‌آمیزی داشتند، اما با پیشرفت ابزار تولید، صاحبان ابزار و صنعت، خود را مالک آب و زمین دانسته، انسان‌های دیگر را به خدمت گرفته و برای رسیدن به سود بیشتر و جلوگیری از پرخاش و انقلاب مردمی، طبقه را به وجود آورده‌اند. بر این اساس، علت اصلی از خود بیگانگی ابزار تولید و مالکیت خصوصی است.^{۴۶} از خود بیگانگی قشر کارگر، پیامد زندگی در جامعه طبقاتی سرمایه‌داری است؛ زیرا کارگر در این جامعه از حق فکر کردن به عنوان مدیر اعمال خود محروم است و توانایی تعیین زندگی خود را ندارد. با وجود آنکه کارگر در جامعه سرمایه‌داری یک انسان مستقل است، اما در عمل به یک موجود مکانیکی تبدیل شده است که به سمت اهداف ترسیم شده توسط طبقه فرادست سوق داده

۴۲. جورج ریترز، نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه و تحقیق محسن ثلاثی (تهران: نشر علمی، ۱۳۸۱)، ۳۰.

۴۳. الوین استنفورد کوهن، تئوری‌های انقلاب، ترجمه و تحقیق علیرضا طیب (تهران: قومس، ۱۳۸۱)، ۱۰۵.

۴۴. فرهنگ قائم مقامی، از خود بیگانگی و انسان بی‌خویشتن (تهران: سازمان نشر فرهنگ انسانی، ۱۳۸۸)، ۵۹.

۴۵. تیم دیلینی، نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی، ترجمه و تحقیق بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی (تهران: نشر نی،

۱۳۸۸)، ۱۱۹.

۴۶. آندره پی یتر، مارکس و مارکسیسم، ترجمه و تحقیق شجاع الدین ضیائی‌ان (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰)، ۳۱.

می‌شود. توزیع مالکیت خصوصی در دست صاحبان ثروت و مالیات اجباری دولت، کارگران را مجبور می‌کند که نیروی کار خود را بفروشند و به خواسته‌های نظام سرمایه‌داری تن دهند. به عبارت دقیق‌تر، سیستم سرمایه‌داری، فرد را به عنوان ابزاری برای بهره‌وری کاهش می‌دهد و موجب از خود بیگانگی می‌شود. بدین ترتیب، اقتصاد سیاسی با نادیده گرفتن رابطه مستقیم میان کارگر و محصولات او، از یک سو، بیگانگی ذاتی در سرشت کار را پنهان می‌کند و از سوی دیگر، بشر را از به فعلیت رساندن تمام استعدادها بازمی‌دارد و جامعه را از اعضایش بیگانه می‌سازد.

۳- یافته‌های پژوهش

در پرتو مبانی نظری ارائه شده، در این قسمت تحلیل محتوای سکانس‌ها و دیالوگ‌های مختلف فیلم ارائه می‌شود. بر این اساس، علت اصلی جرم در نظام طبقاتی، سرکوب طبقه نابرخوردار، عدم اتحاد و همبستگی میان طبقه‌ای و اتحاد طبقاتی: رمز پیروزی، مهم‌ترین یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای فیلم هستند.

۳-۱- علت اصلی جرم در نظام طبقاتی

نظام سرمایه‌داری نظامی طبقه‌گرا است؛ به نحوی که حیات آن وابسته به مفهوم طبقه است. به طور مشخص در اولین دیالوگ فیلم، انسان‌های حاضر در زندان به سه طبقه تقسیم می‌شوند: «آنهايي که بالا هستند، آنهايي که پايين هستند و آنهايي که سقوط می‌کنند.» زمانی که «گورنگ» از «تیریماسی» سؤال می‌کند که در این حفره باید چه کار کنیم، «تیریماسی» به او پاسخ می‌دهد که «معلوم است، خوردن. خوردن بعضی مواقع آسان است و بعضی مواقع سخت؛ بستگی به طبقات دارد. خوشبختانه طبقه ۴۸ خوب است.» در سکانس‌های ابتدایی فیلم به خوبی مفهوم طبقه اجتماعی نمایان می‌شود؛ زیرا بهترین غذا و خوراک که مهم‌ترین نیاز اولیه هر انسانی است، در اختیار طبقات فرادست قرار دارد. با وجود این، هرچقدر که طبقه پایین‌تر برود، غذای کمتر و در نهایت ظروف خالی غذا به افراد می‌رسد. به همین دلیل است که افراد در طبقات فرودست مرتکب آدم‌خواری می‌شوند تا بتوانند خود را سیر کنند. در پایان هر ماه و در آخر شب، گاز بیهوش‌کننده در تمام طبقات پخش می‌شود و طبقه افراد تغییر می‌کند. در جابه‌جایی طبقه‌ای، «تیریماسی» متوجه می‌شود که با «گورنگ» در یک حفره / سلول هستند. «تیریماسی» به محض آنکه متوجه می‌شود که در طبقه ۱۷۱ هستند، دست و پا و دهان «گورنگ» را می‌بندد؛ زیرا او می‌ترسد که وضعیت نابسامان تغذیه در طبقه ۱۷۱ موجب آن شود که

«گورنگ» او را بخورد. به همین دلیل، «تیریماسی» خطاب به «گورنگ» می‌گوید: «توقوی‌تر و جوان‌تر از منی، ممکنه فوراً به من حمله نکنی ولی بعد از یک مدت، یک جور دیگه مرا نگاه می‌کنی؛ گرسنگی خوی وحشی ما را آزاد می‌کند. خوردن بهتر از خورده شدن است.» از این رو می‌توان گفت که ویژگی خاص زندان موجب شکل‌گیری «شخصیت مجرمانه» در میان زندانیان می‌شود. بر اساس نظریه شخصیت جنایی، عواملی چون خودبینی، بی‌باتی روانی، پرخاشگری و بی‌تفاوتی عاطفی، هسته مرکزی شخصیت مجرمانه را تشکیل می‌دهند. بر این اساس، «خودبینی»، ننگ و رسوایی ناشی از جرم بر بزهکار را توجیه می‌کند؛ «بی‌ثباتی روانی» سبب می‌شود که بزهکار، نگرانی برای تحمل مجازات ناشی از جرم ارتكابی نداشته باشد؛ حالت «تهاجم و پرخاشگری» باعث می‌شود که وی بر مشکلات و موانع مادی به هنگام ارتكاب عمل مجرمانه فائق شود و «بی‌تفاوتی عاطفی» موجب می‌شود که بزهکار، زشتی عمل مجرمانه خود را به عنوان یک مانع بازدارنده، نادیده بگیرد.^{۴۷} در طبقه‌ای که مردم احساس خطر کنند و غذایی برای خوردن نداشته باشند، به مرور پرخاشگری، بی‌تفاوتی عاطفی و خودبینی رشد می‌کند و در نهایت درگیری و جرم رخ می‌دهد. در سکانس‌های ابتدایی و زمانی که «گورنگ» پیرمرد را قاتل کثیف خطاب می‌کند، پیرمرد در جوابش می‌گوید: «نه، منم از این کار لذت نمی‌برم، بالایی‌ها مجبورم کردند این کار و بکنم.» بنابراین، در نظام طبقاتی که تبعیض میان طبقات حاکم است، ارتكاب جرم تنها راه ممکن برای بقای طبقه فرودست است. حتی خود «تیریماسی» هم به صراحت اعلام می‌کند که «من از این کار لذت نمی‌برم». به نظر می‌رسد که این گفته وی درست باشد؛ زیرا او در طبقات بالا مرتکب رفتار مجرمانه و به طور مشخص، ضرب و جرح و یا قتل نمی‌شود؛ زیرا در طبقات بالا غذا/ امکانات به میزان کافی وجود دارد. حتی حضور در طبقه ۱۷۱ موجب نمی‌شود که «تیریماسی» به سرعت «گورنگ» را بکشد و از گوشت او برای ادامه حیات استفاده کند. به همین دلیل، «تیریماسی» چند روزی ریاضت می‌کشد و روزه می‌گیرد و فقط زمانی که راه دیگری برای حفظ حیات و ادامه بقای خود پیدا نمی‌کند، بر اثر فشار و اجبار از گوشت «گورنگ» تغذیه می‌کند. بدین‌سان باید گفت که ماهیت و ساختار جامعه سرمایه‌داری است که جهت بزهکاری را شکل می‌دهد. هر جامعه‌ای بر اساس ایدئولوژی‌ها و آرمان‌های مفروض، اهداف و ارزش‌های خاص خود را مشخص می‌کند. باین‌حال، راه رسیدن به ارزش‌ها برای تمامی اعضای جامعه یکسان نیست. زمانی که افراد نتوانند از راه‌های معقول و قانونی به ارزش‌ها و اهداف دست یابند، به ناچار به روش‌های غیرقانونی متوسل می‌شوند. بر اساس نظریه فشار، «افراد

۴۷. علی حسین نجفی ابرندآبادی و حمید هاشم‌یکي، دانشنامه جرم‌شناسی (تهران: نشر گنج دانش، ۱۳۹۳)، ۹۶-۹۷.

ناتوان و توانمند جامعه دارای خواسته‌های مشترک هستند. با این حال، زمانی که افراد ناتوان درمی‌یابند که از طریق ابزارهای مشروع نمی‌توانند به اهداف مدنظر خود برسند، می‌کوشند تا از طریق فعالیت‌های غیرقانونی به خواسته‌هایشان برسند.^{۴۸} بنابراین، در حفره‌ای که «غذا» ارزش بنیادی محسوب می‌شود ولی افراد به جهت طبقه‌ای که در آن قرار گرفته‌اند، امکان دست یافتن به آن را ندارند، تحت فشار مرتکب قتل، آدم‌خواری و ضرب و جرح می‌شوند. در نقطه مقابل، افرادی که در طبقات فرادست حضور دارند، بیشترین و بهترین غذا/ امکانات را در اختیار دارند و به همین دلیل، مرتکب رفتارهای خشونت‌آمیز نمی‌شوند. با این حال، در طبقات پایین‌تر یعنی طبقاتی که غذا/ امکانات در آن وجود ندارد، فرد برای آنکه بتواند به حیات خود ادامه بدهد، مرتکب قتل می‌شود و آدم‌خواری می‌کند. بدین ترتیب، می‌توان گفت که شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی هر جامعه، موجب رواج جرایم خاص در آن جامعه می‌شود. لاکاسانی^{۴۹} در نظریه محیط اجتماعی بر این باور است که ارتکاب جرم نتیجه عوامل جرم‌زای محیط اجتماعی است. به همین دلیل، او بزهدار را به میکروبی تشبیه می‌کند که اگر بسترهای اجتماعی و اقتصادی جامعه، محیط مناسبی برای رشد وی باشد، بارور می‌شود و به یک بزهدار حرفه‌ای بدل می‌شود.^{۵۰} از این رو، «در وضعیتی که شرایط ضروری برای گسترش و رشد انسان‌ها وجود نداشته باشد»^{۵۱} از یک سو، ارتکاب جرم به امری اجتناب‌ناپذیر تبدیل و از سوی دیگر، «بزهداری نتیجه ساختار اجتماعی در نظر گرفته می‌شود.»^{۵۲} همان‌طور که فیلم نشان می‌دهد، جامعه سرمایه‌داری با ایجاد مفهومی کلیدی به نام طبقه، وضعیت نابسامان اقتصادی را در جامعه حاکم می‌کند و این مفهوم در نهایت منجر به رواج جرم می‌شود؛ بنابراین، همسو با نظرات کتله^{۵۳} می‌توان گفت که «آنچه بیشتر از فقر بر ارتکاب جرم مؤثر است، شکاف طبقاتی حاکم بر جامعه است.»^{۵۴}

«ایموجیری» که جزء کارمندان گزینش زندان بوده و به عنوان یک اصلاحگر اجتماعی به صورت

۴۸. شهلا معظمی، بزهداری کودکان و نوجوانان (تهران: نشر دادگستر، ۱۳۸۸)، ۱۷۱.

49. Lacassagne

۵۰. نجفی ابرندآبادی و هاشم‌بیکی، پیشین، ۱۸۴.

۵۱. همان، ۱۲۹.

۵۲. شادی عظیم‌زاده و گلاویز شیخ‌الاسلامی، کمک حافظه بایسته‌های جرم‌شناسی (از مبانی تا نظریه‌ها) (تهران:

دوراندیشان، ۱۳۹۹)، ۶۸.

53. Quetelet

۵۴. امیر پاک‌نهاد، دانشنامه جرم‌شناسی (تهران، نشر میزان، ۱۳۹۹)، ۲۲.

داوطلبانه وارد حفره شده است، برای از بین بردن توزیع طبقه‌مدار غذا/امکانات این پیشنهاد را ارائه می‌دهد که اگر هر کسی به اندازه نیازش غذا بخورد، غذا تا آخرین طبقه می‌رسد. با این حال، پیش فرض «ایموگیری» آن است که در حفره، ۲۰۰ طبقه وجود دارد؛ در حالی که تعداد طبقات ۳۳۳ است. این امر از یک سو، نشان می‌دهد که مدیران زندان در مورد تعداد واقعی طبقات دروغ گفته‌اند و از سوی دیگر، ثابت می‌کند که لایه‌ها و طبقات فراموش شده‌ای در جامعه وجود دارد که عده زیادی از آنها آگاهی ندارند. «گورنگ» و «ایموگیری» یک ماه را در طبقه ۳۳ سپری می‌کنند و ماه بعد «گورنگ» در حالی در طبقه ۲۰۲ بیدار می‌شود که «ایموگیری» خودش را حلق‌آویز کرده است. خودکشی «ایموگیری» شاید بدان دلیل باشد که وی توان رویارویی با واقعیت را نداشته است؛ زیرا همواره تصور او بر آن بود که طبقه آخر، طبقه ۲۰۰ است. با این حال، او در طبقه ۲۰۲، مشاهده می‌کند که طبقات بسیار زیاد دیگری نیز پایین‌تر از این طبقه وجود دارند. دلیل دیگر خودکشی «ایموگیری» می‌تواند عدم تمایل به ارتکاب جرم باشد؛ زیرا «ایموگیری» می‌داند که در طبقه ۲۰۲ غذایی برای خوردن وجود ندارد و به همین دلیل، وی باید «گورنگ» را بکشد و از گوشت او تغذیه کند. علاوه بر آن، شاید هم دلیل دیگر خودکشی، پرهیز از خورده شدن باشد؛ زیرا این احتمال وجود دارد که «گورنگ» در نهایت از آرمان‌های خود دست بکشد و بر اثر فشار موجود مرتکب قتل و آدم‌خواری شود؛ به عبارت دیگر، در حالی که «گورنگ» در روزهای اول، از غذاهای باقی مانده طبقات بالا نمی‌خورد و معتقد بود که «این وضعیت حال به هم زن است»، اما حضور در طبقه ۲۰۲ ممکن است موجب شکل‌گیری هر اتفاقی شود. چند روز بعد از خودکشی «ایموگیری»، «گورنگ» غذایی برای خوردن ندارد. به همین دلیل، مجبور می‌شود که برای زنده ماندن از گوشت «ایموگیری» تغذیه کند. «گورنگ» که در روزهای اول حتی حاضر به خوردن ته‌مانده غذای بالایی‌ها نبود، در ماه دوم از گوشت «تیریماسی» و در ماه سوم از گوشت «ایموگیری» تغذیه می‌کند. او این شیوه زندگی را از هم‌سلولی خود «تیریماسی» یاد می‌گیرد. به همین دلیل است که جرم‌شناسانی چون تارد^{۵۵} بر این باور هستند که بزهدار، بزهدار زاده نشده است، بلکه او رفتارهای مجرمانه را یاد می‌گیرد. ادوین ساترلند^{۵۶} نیز در نظریه هم‌نشینی افتراقی بر این نکته تأکید می‌کند که «رفتارهای مجرمانه آموختنی‌اند. از این رو، افراد فرایندهای ارتکاب جرم را از محیط‌های نزدیک به خود که با آنها معاشرت

55. Tarde

56. Edwin Sutherland

دارند، یاد می‌گیرند».^{۵۷} «گورنگ» به دلیل معاشرت با فردی همچون «تیریمگاسی» که دارای ایده‌های کج‌رفتارانه است، فرایندهای ارتکاب جرم را می‌آموزد و برای ادامه حیات خود در حفره به بزهکاری خود ادامه می‌دهد. با این حال، یادگیری فرایندهای ارتکاب جرم محصول جامعه طبقه‌مدار حفره است. در این شرایط، فشار ناشی از ساختار نامتوازن و طبقه‌محور جامعه، موجب می‌شود تا «گورنگ» مرتکب آدم‌خواری شود؛ بنابراین، در نظام طبقاتی شرایط به نحوی رقم می‌خورد که افراد حق انتخابی نخواهند داشت و به ناچار طبق برنامه سیستم عمل خواهند کرد. یکی از مفاهیم زبان‌شناختی موجود در فیلم اصطلاح «معلومه» است که تکیه کلام «تیریمگاسی» است. شاید مقصود کارگردان از این عبارت آن باشد که در طبقه‌بندی‌های اجتماعی و نظام سرمایه‌داری، همه چیز از قبل برنامه‌ریزی شده و مشخص است؛ بدین معنا که منابع و امکانات فراوان در اختیار طبقات بالای جامعه و منابع اندک در اختیار طبقات اجتماعی پایین است؛ بنابراین، نظام طبقاتی سرمایه‌داری و مدیران حفره هستند که به صورت نظام‌مند، فرایندهای مجرمانه را مدیریت می‌کنند.

۳-۲- سرکوب طبقه نابرخوردار

نظام سرمایه‌داری، موجودیت خود را مدیون حفظ فاصله طبقاتی از طریق سرکوب طبقات فرودست جامعه است. بر این اساس، همواره یک نزاع یا جنگ طبقاتی میان سرمایه‌داران و طبقه کارگر وجود دارد که در این میان، سرمایه‌داران از منابع موجود جهت حفظ جایگاه خود و سرکوب طبقه فرودست بهره می‌برند. در نتیجه، «به موازات پیشرفت سرمایه‌داری، شکاف میان سرمایه‌داران و کارگران نیز توسعه می‌یابد».^{۵۸} به همین دلیل است که برخی جرم‌شناسان «جرم را پدیده‌ای تصادفی نمی‌دانند، بلکه بر این باورند که جرم یک تولید اجتماعی و مبتنی بر روابط میان طبقه فرادست و فرودست جامعه است».^{۵۹} سکانس‌های ابتدایی فیلم به خوبی رابطه نابرابر میان طبقات را مشخص می‌کند. به طور مشخص، «تیریمگاسی» در یک سکانس مهم به «گورنگ» می‌گوید که از طریق حفره‌ای که در وسط سلول قرار گرفته است، او می‌تواند افراد طبقه بالا یا پایین خود را ببیند اما نمی‌تواند با آنها صحبت کند. او در توجیه سخنان خود به «گورنگ» می‌گوید: «با افراد طبقه پایین صحبت نکن؛ چون از تو پایین‌تر هستند و با

۵۷. محمد پوراروج، «تأثیر معاشرت ترجیحی بر بزهکاری اطفال و نوجوانان»، نشریه مطالعات بین‌المللی پلیس ۱۱۳ (۱۳۹۲)،

۲.

۵۸. توماس ال. وینفری، نظریه‌های جرم‌شناسی، ترجمه سید رضا افتخاری (کتاباد: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۸)، ۷۱-۷۲.

۵۹. علی سلیمی و محمد داوری، جامعه‌شناسی کجروی (قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱)، ۳۵۶.

افراد طبقه بالا هم صحبت نکن؛ چون جوابت را نمی‌دهند.» رابطه طبقات مختلف در فیلم، تمثیلی از روابط میان انسان‌ها در عصر حاضر است. در کنار آن، غذای پسمانده در فیلم به عنوان مهم‌ترین ایماژ موجود در تمامی سکانس‌ها یک استعاره آشکار از وضعیت نظام سرمایه‌داری در وضعیت کنونی جهان است؛ جایی که تمام منابع غذایی / امکانات با تنوع بسیار در اختیار طبقه فرادست است.

زمانی که «گورنگ» متوجه می‌شود طبقات بسیار زیادی بعد از طبقه او و «تریماگاسی» وجود دارند، سعی می‌کند تا به طبقه بالایی اطلاع دهد که از میزان غذای مصرفی‌شان بکاهند تا غذا به طبقات فرودست هم برسد. با وجود آنکه «گورنگ» بر اساس حس نوع‌دوستی و انسانیت، در پی حمایت از طبقات فرودست است، اما این رفتار او با واکنش سخت «تریماگاسی» مواجه می‌شود. در این سکانس، «تریماگاسی»، «گورنگ» را «کمونیست» خطاب می‌کند و به او می‌گوید که با افراد طبقه بالا در مورد جیره‌بندی صحبت نکند؛ زیرا آنها هیچ علاقه‌ای به کمونیست‌ها ندارند. درحالی‌که در نظام سرمایه‌داری حفظ طبقات دارای اهمیت ویژه است، در نظام اجتماعی کمونیسم قضیه به صورت کامل متفاوت است؛ زیرا «در نظام اجتماعی کمونیسم فرد از هیچ‌گونه ارزش و احترام جز به عنوان عضو اجتماع برخوردار نیست و به همین دلیل، تنها اجتماع است که واجد اهمیت می‌باشد.»^۶ «تریماگاسی» در این سکانس، آشکارا تفکری را رهبری می‌کند که بر اساس آن هر دیدگاه اجتماعی مخالف نظام حاکم سرمایه‌داری می‌تواند با برچسب‌هایی همچون تفکرات «کمونیستی» همراه شود. با وجود این، نظام سرمایه‌داری طرفدار طبقاتی بودن جامعه و مخالف برابری است. به همین دلیل، زمانی که «گورنگ» می‌خواهد پیشنهاد کمتر غذا خوردن را با طبقه پایین‌تر در میان بگذارد، «تریماگاسی» مخالفت می‌کند و می‌گوید «آنها پایین‌تر از ما هستند.» بدین ترتیب، «تریماگاسی» به دلیل نگاه فرودستانه به طبقات زیرین، آب دهان و ادرار خود را بر روی غذاها می‌ریزد. افراد در نظام طبقه‌بندی شده سرمایه‌داری از هر فرصتی برای تحقیر و سرکوب طبقه زیرین خود استفاده می‌کنند؛ این در حالی است که خود آنها می‌دانند و قبول دارند که ممکن است در ماه بعد، خودشان در طبقه پایین‌تر مورد بی‌احترامی قرار گیرند. بدین ترتیب، «تریماگاسی» در طول مدتی که هم طبقه «گورنگ» است، فاقد احساس انسانی نسبت به طبقه فرودست می‌باشد. به همین دلیل، «گورنگ» از «تریماگاسی» یاد می‌گیرد که یکی از قوانین عادی حفره ناسزاگویی به طبقات بالاتر و نادیده گرفتن فریادهای توأم با التماس طبقات پایین‌تر است. به همین دلیل، کسی که از طبقات بالاتر انتظار کمک دارد مانند کسی که دلیل توهین کردن به طبقات پایین‌تر را

۶۰. محمدرضا صالحی کرمانی، «نظام اقتصادی کمونیسم - سرمایه‌داری - اسلام»، مجله شیعه‌شناسی ۱ (۱۳۳۸)، ۲.

می‌پرسد، فردی غیرطبیعی انگاشته می‌شود.

اینکه «ایموگیری» به‌عنوان یکی از کارمندان مدیریت علاوه بر تعداد واقعی طبقات حفره، از حضور یک بچه کوچک در حفره اطلاع ندارد، بی‌دلیل نیست. واقعیت این است که کودکان همیشه در بحران‌ها، قحطی‌ها و جنگ‌ها، آسیب‌پذیرترین و نامرئی‌ترین قربانیان هستند. عدم آگاهی ایموگیری از ۸۳ طبقه اضافی حفره نشان می‌دهد که چگونه طبقات فرادست جامعه نسبت به فرودست‌ها نابینا هستند. این موضوع می‌تواند در قالب تلاش «میهارو» برای یافتن بچه‌اش تحلیل شود؛ استعاره‌ای از اینکه در نظام سرمایه‌داری، شکاف طبقاتی موجب ظلم به کودکان و نادیده گرفتن آنها می‌شود. علاوه بر آن، به نظر می‌رسد که مهاجر بودن و لال بودن «میهارو» و دخترش و رنگ پوست «باهارات»، استعاره‌ای از اقشار در حاشیه در نظام سرمایه‌داری است. بر این اساس، صدای مهاجران و اقشار آسیب‌پذیر در نظام سرمایه‌داری شنیده نمی‌شود و خواسته‌های ابتدایی آنها همچون پیدا کردن فرزند نادیده گرفته می‌شود. آخرین هم‌سلولی «گورنگ»، «باهارات» نام دارد. «باهارات» مرد سیاه‌پوستی است که تلاش می‌کند با طنابی که دارد به طبقات بالاتر برود. «باهارت» از افراد طبقه بالا درخواست کمک می‌کند. افراد طبقات بالا که سفیدپوست هستند، تظاهر می‌کنند که می‌خواهند به او کمک کنند. «باهارات» امیدوارانه از طناب بالا می‌رود، ولی در انتهای کار افراد طبقه بالا طناب را رها می‌کنند. باین‌حال، «باهارات» به لطف «گورنگ» از مرگ حتمی و سقوط نجات پیدا می‌کند. این سکانس نشان می‌دهد که طبقات فرادست مانع رشد افراد طبقات فرودست خواهند شد. زمانی که «گورنگ» به «باهارات» پیشنهاد می‌دهد که با هم به طبقات پایین‌تر بروند و غذا را بین طبقات پایین‌تر به نحوی تقسیم کنند که غذا تا آخرین طبقه برسد، «باهارات» مخالفت می‌کند. بعد از صحبت‌های اقناع‌کننده «گورنگ»، «باهارات» با پیشنهاد او موافقت می‌کند. «باهارات» و «گورنگ» میله‌های تخت را می‌شکنند و به عنوان سلاح از آنها استفاده می‌کنند. افراد طبقه بالا که متوجه تصمیم «باهارات» و «گورنگ» می‌شوند، برای آنها آرزوی مرگ می‌کنند؛ زیرا طبقات فرادست همواره از نظام طبقاتی حمایت می‌کنند. زمانی که سفر پر ماجرای «باهارات» و «گورنگ» آغاز می‌شود و آنها به طبقات بسیار پایین سفر می‌کنند، با حقایق تلخی مواجه می‌شوند که استعاره‌ای از وضعیت زندگی قشر نابرخوردار جامعه است. افراد حاضر در حفره‌ها/ طبقات پایین به دلیل گرسنگی تلف شده‌اند یا برای حفظ حیات یکدیگر را خورده‌اند. از نظر کوهن^{۶۱}، «جامعه افراد را به کسب منزلت و مزایای مادی تشویق می‌کند اما امکان دستیابی به آن را در اختیار همه آنها

61. Cohen

قرار نمی‌دهد.»^{۶۲} به همین دلیل، طبقات فرودست جامعه در دستیابی به اهداف خود ناکام می‌مانند. این افراد با ایجاد یک خرده‌فرهنگ مجرمانه، در پی آن برمی‌آیند تا از طریق رفتارهای نامشروع به اهداف خود دست یابند. همان‌طور که در فیلم نشان داده می‌شود، افراد طبقات پایین حفره توانایی دسترسی به اهداف ترسیم‌شده همچون رسیدن به منزلت و مزایای مادی والا، سیر کردن خود و دسترسی به غذاهای متنوع را ندارند. هنگامی که افراد طبقه نابرخوردار از طرق قانونی به اهداف مدنظر خود نمی‌رسند، با قتل و آدم‌خواری و در بستر خرده‌فرهنگ مجرمانه تلاش می‌کنند تا اهداف خود را محقق کنند. باین حال، شکل‌گیری خرده‌فرهنگ مجرمانه و مدیریت آن محصول سرکوب طبقه نابرخوردار است.

۳-۳- عدم اتحاد و همبستگی میان طبقه‌ای

در سکانس‌های ابتدایی فیلم، «گورنگ» قصد دارد خود را به هم‌سلولی‌اش معرفی کند و به همین منظور دستش را به سوی او دراز می‌کند اما «تریماگاسی» با بی‌میلی به او می‌گوید: «در قسمت خودت بمان». در همین سکانس معلوم می‌شود که «تریماگاسی» تمایلی به آشنایی با «گورنگ» ندارد. این سکانس، اولین سکانسی است که عدم اتحاد و به نوعی بیگانگی از دیگران را به وضوح نشان می‌دهد. پیش‌فرض نظریه اقتصاد سیاسی آن است که افراد برای رفع نیازهای خود و بقا، نیازمند همکاری با دیگران هستند. باین حال، در نظام طبقاتی نه‌تنها این همکاری وجود نخواهد داشت، بلکه در بسیاری از موارد، افراد منزوی‌شده در نظام طبقاتی، یکدیگر را به چشم رقیب می‌نگرند و رغبتی به ارتباط با دیگران ندارند.

در دو سکانس مختلف که «گورنگ» می‌خواهد با طبقات پایین و بالا ارتباط برقرار کند، «تریماگاسی» مانع او می‌شود و این‌طور استدلال می‌کند: «با افراد طبقه پایین صحبت نکن؛ چون از تو پایین‌تر هستند و با افراد طبقه بالا هم صحبت نکن؛ چون جوابت را نمی‌دهند.» در ماه سوم که «ایموگیری» در طبقه ۳۳ هم‌سلولی «گورنگ» می‌شود، سعی می‌کند بین طبقات همبستگی ایجاد کند. به همین دلیل، هنگامی که سکوی غذا به طبقه ۳۳ می‌رسد، «گورنگ» و «ایموگیری» شروع به غذا خوردن می‌کنند. در این لحظه، «ایموگیری» دو بشقاب غذا برای افراد طبقه پایین آماده می‌کند. سکو که به طبقه ۳۴ می‌رسد، «ایموگیری» به افراد طبقه پایین می‌گوید: «لطفاً با دقت گوش کن، دو پُرس غذا براتون گذاشتم به طرف تا هر کدومتون بتونید سهمتون رو بخورید، لطفاً همین‌کار رو برای مردم طبقه‌های

۶۲. علی حسین نجفی ابرندآبادی، «مجموعه تقریرات درس جرم‌شناسی (جامعه‌شناسی جنایی)»، گروه حقوق جزا و

جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، ۱۳۷۱، ۳۵.

بعدی انجام بدید.» با این حال، افراد طبقه ۳۴ که ماه قبل در طبقه ۸۸ بوده‌اند، بسیار گرسنه‌اند و به حرف‌های «ایموگیری» توجه نمی‌کنند. «ایموگیری» هر روز سعی می‌کند که غذا را جیره‌بندی کند اما طبقه پایین‌تر همکاری نمی‌کند تا اینکه «گورنگ» با لحنی تهدیدآمیز و تند افراد طبقه پایین را قانع می‌کند که به حرف «ایموگیری» عمل کنند. با وجود این، از یک سو، در شرایط موجود، امکان تعامل با قشر فرادست وجود ندارد و از سوی دیگر، ساکنان طبقه فرودست نیز به اهمیت نوع دوستی و اتحاد برای شکست دادن سیستم ایمان نمی‌آورند. بدین خاطر، پیام انسان‌دوستانه «ایموگیری» تغییری بنیادین در سازگار سیستم به وجود نمی‌آورد؛ بنابراین، هر چند که «ایموگیری» تمام تلاش خود را می‌کند ولی باز هم در پیوند میان طبقه‌ای ناکام می‌ماند و در نهایت اقرار می‌کند که عمل خودجوش همبستگی در چنین مکانی فایده ندارد. در جوامع مکانیکی، افراد جامعه، ارزش‌های مشترکی را پذیرفته‌اند. در چنین جوامعی، ساختار جامعه از انسجام و همبستگی بالایی برخوردار است. در پرتو تغییر ساختار جوامع از مکانیک به ارگانیک، ارزش‌ها و هنجارهای جمعی تضعیف و فردگرایی حاکم می‌شود. به همین علت است که در جوامع ارگانیک مانند جامعه سرمایه‌داری، همبستگی و انسجام اجتماعی کم‌رنگ‌تر است.^{۶۳} ساختار حفره ترسیم‌شده در فیلم نیز به نحوی است که از طریق تقسیم طبقه - همچون تقسیم کار - موجب می‌شود تا افراد دارای روابط از پیش تعیین شده باشند. به عبارت بهتر، ساختاری که مدیران حفره برای آن ترسیم کرده‌اند، در عمل باعث شده است که افراد تنها به سیر کردن خود فکر کنند. به همین دلیل در حفره جایی برای ارزش‌های مشترک باقی نمی‌ماند و در نتیجه آن، انسجام اجتماعی از بین می‌رود.

«بهارات» زمانی که در طبقه ۶ با «گورنگ» هم‌سلولی می‌شود، از ساکنین طبقه بالا درخواست کمک می‌کند، ولی افراد طبقه ۵ حاضر نمی‌شوند به «بهارات» کمک کنند. زمانی که «بهارات» دوباره تصمیم می‌گیرد تا برای رفتن به طبقات بالاتر تلاش کند، «گورنگ» به او خاطر نشان می‌کند که: «همیشه چند تا آدم بد هستند که نمی‌گذارن رد بشی.» گویا عدم همکاری و کمک به دیگران خصیصه بارز حفره است. حتی زمانی که «گورنگ» و «بهارات» عزم خود را برای تقسیم غذا بین طبقات جزم کردند، افراد طبقه بالا برای این دو آرزوی مرگ کردند. وقتی که سکو به طبقه ۷ می‌رسد، «گورنگ» به افراد غذا نمی‌دهد؛ چون معتقد است پخش غذا را باید از طبقه ۵۰ به بعد شروع کنند؛ زیرا تنها در این صورت است که غذا به آخرین طبقه می‌رسد. با این حال، پیرمرد ساکن در طبقه ۷ حاضر نیست به این

۶۳. عبدالرضا جوان جعفری بجنوردی و سید محمد جواد ساداتی، «دورکهایم و کارکردگرایی در شناخت کیفر»، فصلنامه تعالی

حقوق ۴(۱۳۹۲)، ۱۰۹.

حرکت اعتراضی و همبستگی عمومی ببینند. پیرمرد سعی می‌کند که غذا بردارد ولی با ضربه‌ای که «باهارات» به سر او می‌زند، متوقف می‌شود. حتی در طبقات بعدی نیز «باهارات» سعی می‌کند، ابتدا با گفت‌وگو مسأله را توضیح دهد. «باهارات» از افراد می‌خواهد به یک حرکت صلح‌آمیز و اعتراضی بپیوندند، ولی آنها قبول نمی‌کنند و شروع به خوردن غذا می‌کنند. با این حال، «گورنگ» با کتک زدن مانع آنها می‌شود.

۳-۴- اتحاد طبقاتی: رمز پیروزی

افرادی که می‌خواهند وارد حفره شوند، می‌توانند یک وسیله به انتخاب خود به حفره ببرند. انتخاب «گورنگ» کتابی تحت عنوان «دُن کیشوت، شوالیه باهوش» است. «دُن کیشوت» داستان یک نجیب‌زاده است که تصمیم می‌گیرد به شوالیه‌ای با اهداف انسان‌دوستانه و تحسین‌آمیز تبدیل شود. گرچه «گورنگ» در طول فیلم بخش‌هایی از «دُن کیشوت» را می‌خواند، اما اهمیت این رمان به خواندن آن خلاصه نمی‌شود، بلکه مسأله این است که خود «گورنگ» حکیم «دُن کیشوت» را دارد. او نه تنها با قد بلند، موهای قهوه‌ای و ریش و سیل از لحاظ ظاهری تداعی‌کننده چهره «دُن کیشوت» است، بلکه از لحاظ انگیزه‌های شخصی نیز به او شباهت دارد؛ زیرا «دُن کیشوت» و «گورنگ» ایده‌آل‌گرا هستند و سعی می‌کنند ارزش‌های موجود و نامناسب موجود در جامعه را تغییر دهند.

«ایموگیری» معتقد است که اگر هر کسی به اندازه نیازش غذا بخورد، غذا تا آخرین طبقه می‌رسد. «گورنگ» می‌گوید این مسأله در چنین مکانی آن قدر هم آسان نیست، «ایموگیری» موافقت می‌کند و می‌گوید بیرون از این زندان هم وضعیت به همین ترتیب است ولی در نهایت، باید مرکز خودمدیریتی منجر به حس خودجوش همبستگی شود. هدف «ایموگیری» از ورود به حفره، ایجاد همبستگی میان طبقات است. با وجود این، پس از مدتی که موفقیتی به دست نمی‌آورد، از هدف خود دست می‌کشد. در روز آخر ماه که «گورنگ» تسلیم شدن «ایموگیری» را می‌بیند، خودش دست به کار می‌شود و دو پرس غذا برای طبقه پایین آماده می‌کند؛ اما «گورنگ» ماه بعد در طبقه ۲۰۲ چشم می‌گشاید. در این شرایط، نه تنها غذایی برای جیره‌بندی کردن وجود ندارد، بلکه وقتی سکو به طبقه ۲۰۲ می‌رسد، جز ظروف خالی چیزی یافت نمی‌شود. به همین دلیل جنبش تا زمان انتقال «گورنگ» به طبقه ششم به تعویق می‌افتد. «گورنگ» در طبقه ۶ تصمیم می‌گیرد تا برنامه خود را عملی کند. «گورنگ» و «باهارات» در مسیر حرکت به سمت طبقات پایین‌تر، با تهدید و توسل به زور مانع از غذا خوردن افراد می‌شوند و برای هدف والای خود یعنی اصلاح و یا تخریب حفره و طبقات از هیچ روشی دریغ نمی‌کنند. در یکی از طبقات

به مرد میان‌سال سیاه‌پوستی می‌رسند که روی ویلچر نشسته و انسان باهوش و دانایی است. در این طبقه نه تنها به سکوی غذا حمله نمی‌شود، بلکه فرد معلول، «گورنگ» و «باهارات» را تحسین می‌کند و می‌گوید: «این کاری که شما انجام می‌دهید خیلی خوب است، ولی اول باید روشش را یاد بگیرید، اول با افراد صحبت کنید و اگر جواب نداد بعد متوسل به زور شوید.» او سپس پیشنهاد می‌دهد که برای اینکه کارشان دیده شود، یک غذا را دست‌نخورده باقی بگذارند تا به طبقه صفر برگردد. مرد معلول «پانا کوتا» را به عنوان پیام کمپین اعتراضی پیشنهاد می‌دهد؛ پانا کوتا یک دسر شیک و خوشمزه حاوی شکر و خامه است. «گورنگ» و «باهارات» طبقات را طی می‌کنند تا به آخرین طبقه یعنی طبقه ۳۳۳ می‌رسند. در این طبقه، تمامی غذاها به جز «پانا کوتا» تمام شده است. درحالی‌که «گورنگ» و «باهارات» گمان می‌کنند که فردی در طبقه آخر نیست، ناگهان «گورنگ» کودکی را زیر تخت می‌بیند. این کودک، دختر «میهارو» است. درحالی‌که در تمامی سکانس‌های فیلم «میهارو» به دنبال یافتن دختر خود است و در این راه موفق نمی‌شود، «گورنگ» و «باهارات» دختر او را در طبقه ۳۳۳ پیدا می‌کنند. در این سکانس، «گورنگ»، «باهارات»، «دختر بچه» و «پانا کوتا» در طبقه ۳۳۳ نشانه‌ها و ایماژهای مهم محسوب می‌شوند. در این لحظه، «دختر بچه» گرسنه به نظر می‌رسد. به همین دلیل، «گورنگ» و «باهارات» نشانه پیام اعتراضی خود را برای سیر کردن شکم دختر بچه از دست می‌دهند، اما با پشت سر گذاشتن این امتحان حساس، دختر بچه پیامی قوی‌تر از «پانا کوتا» به آنها می‌دهد.

وقتی «گورنگ» و «دختر بچه» به طبقه آخر می‌رسند، «گورنگ» متوجه نمی‌شود که او نمی‌تواند همراه با دختر بچه به طبقه اول برگردد. او به خاطر تمام آدم‌خواری‌ها و قتل‌هایش، فاسدتر از آن است که همراه با دختر بچه به بهشت صعود کند. آخرین بهایی که «گورنگ» برای نجات ساکنان حفره باید بپردازد، پذیرفتن این حقیقت است که او از دنیای متحول‌شده آینده لذت نخواهد برد. با وجود این، دختر بچه متعلق به پایین‌ترین طبقه حفره‌های نظام سرمایه‌داری، سمبل پاکیزگی و معصومیت است. در نتیجه، زندگی او به عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین افراد در حفره‌های کاپیتالیسم، بیش از هرکس دیگری به کمک طبقات بالا بستگی دارد. «دختر بچه» نشانه‌ای است که نشان می‌دهد نسل‌های آینده قدرت تغییر سیستم را دارند، اما این امر تنها در صورتی محقق می‌شود که نسل حاضر از آنها در برابر خاصیت فاسدکننده سیستم فعلی محافظت کنند. سکانس پایانی فیلم صعود «دختر بچه» به سوی آسمان پاک را بازنمایی می‌کند.

نتیجه‌گیری

مهم‌ترین دغدغه‌های فیلم سینمایی «پلتفرم» در فرایند بازنمایی نظام طبقاتی عبارتند از فاصله طبقاتی، توزیع ناعادلانه منابع، عدالت اجتماعی، تبعیض و ستم اجتماعی و نوع واکنش افراد به موقعیت‌های تبعیض‌محور. کارگردان فیلم با ایده‌ای درخشان، تمثیلی از دنیای امروز را می‌سازد و جنبه‌های مختلف سیاسی و اقتصادی جامعه مدرن را در یک فضای بسته/حفره/زندانی/مرکز خودمدیریتی به تصویر می‌کشد. در این بستر، حفره‌ها به نظام طبقاتی در جامعه سرمایه‌داری تشبیه شده است، غذای فراوان طبقات فرادست استعاره از منابع و امکانات نامحدود قشر فرادست و آدم‌خواری قشر فرودست به دلیل نبود غذا/منابع و امکانات نیز کنایه از نقش فشار اقتصادی در ارتکاب جرم است. به نظر می‌رسد که کارگردان اثر در پی آن است تا نشان دهد چگونه توزیع نابرابر امکانات در میان طبقات مختلف منجر به ارتکاب جرم توسط فرودستان جامعه می‌شود. همان‌طور که در فیلم نشان داده می‌شود، زمانی که «گورنگ» به همراه هم‌سلولی خود «تریماگاسی» به طبقه ۱۷۱ منتقل می‌شوند، «تریماگاسی» به دنبال آن است تا از گوشت «گورنگ» تغذیه کند و معتقد است که طبقات بالا او را به این کار مجبور کرده‌اند؛ زیرا طبقات بالا بیش از نیازشان غذا مصرف کرده‌اند و این مسأله باعث شده در طبقه ۱۷۱ غذایی روی سکو باقی نماند. همچنین کارگردان ابعاد سرکوب طبقاتی را در قالب سکانس‌های مختلف نشان می‌دهد. در این وضعیت، بازنمایی سینمایی حاوی این نکته است که در نظام طبقاتی، افراد هر طبقه تلاش می‌کنند خود را حاکم و طبقات زیرین را محکوم جلوه دهند تا بتوانند طعم قدرت را بچشند. نکته قابل تأمل دیگری که کارگردان بر آن تأکید دارد، توجه به این امر است که افراد در جامعه سرمایه‌داری، مقهور نظام طبقاتی می‌شوند؛ به نحوی که به تدریج به وضعیت طبقه‌محور عادت می‌کنند و شکاف طبقاتی موجود در نظام سرمایه‌داری در آنها نهادینه می‌شود. به عنوان مثال، «گورنگ» ابتدا از پسماند غذای طبقات بالا چیزی نمی‌خورد اما به تدریج به خوردن گوشت هم‌سلولی خود نیز تن می‌دهد. هدف کارگردان از ارائه ایمازهای موجود آن است که ثابت کند آدم‌خواری «گورنگ» محصول نظام سرمایه‌داری طبقه‌محور است. با این حال، «گورنگ» شخصیت اول فیلم، نماد جنبش اعتراضی و قهرمان حفره است که علیه استبداد نظام سرمایه‌داری برمی‌خیزد و افراد طبقات مختلف را به همبستگی و اتحاد دعوت می‌کند. در سکانس‌های ابتدایی فیلم او تلاش می‌کند با طبقات بالا و پایین صحبت کند اما کسی به او کمترین توجهی نمی‌کند. زمانی که «گورنگ» خود را تنها می‌یابد، متوجه می‌شود که در این حفره چیزی به نام اتحاد و همبستگی علیه طبقات حاکم وجود ندارد. در نتیجه خود نیز با سیستم حفره هم‌سو می‌شود. با

وجود این، در سکانس‌های پایانی فیلم، «گورنگ» در نقش قهرمان با هم‌سلولی خود، «باهارات» متحد می‌شود و تصمیم می‌گیرد سیستم حفره را نقض کند و به افراد طبقات پایین غذا برساند. از این منظر، «گورنگ» بر نظام سرمایه‌داری غلبه می‌کند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- ابراهیمی، پریچهر. «نگاهی به مفهوم از خود بیگانگی». رشد آموزش علوم اجتماعی ۵ (۱۳۶۹): ۸-۱۵.
- آرون، ریمون. مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی. ویرایش پنجم. ترجمه و تحقیق باقر پرهام. تهران: نشر علمی-فرهنگی، ۱۳۸۱.
- اک، شورش، امیرملکی، محمد جواد زاهدانی مازندرانی، و یعقوب احمدی. «ساختار طبقات اجتماعی کردهای مکریان و نظام ارزشی آنها». پژوهش‌های اخلاقی ۴ (۱۳۹۷): ۱۷-۴۶.
- امیرپورسعید، محمدعلی. «قشربندی و نابرابری اجتماعی: بررسی دیدگاه ماکس وبر در رابطه با قشربندی اجتماعی». مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی ۵ (۱۳۹۸): ۵۱-۶۰.
- ایرانی، امیر، معصومه نجفی حاجیور و علی نجیبیان. «تحلیل میزان بازتاب اندیشه‌های جرم‌شناسی انتقادی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲». اندیشه‌های حقوق کیفری ۱ (۱۳۹۴): ۵۷-۸۲.
- ایمان، محمدتقی. مبانی پارادایمی روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی. تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹.
- بزرگی، سید عابدین. «نقد و بررسی علل از خود بیگانگی از منظر فویر باخ و کارل مارکس». فصلنامه علمی-پژوهشی آیین حکمت ۳۳ (۱۳۹۶): ۷-۳۰.
- پاک‌نهاد، امیر، دانشنامه جرم‌شناسی. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۹.
- پوراووج، محمد. «تأثیر معاشرت ترجیحی بر بزهکاری اطفال و نوجوانان». نشریه مطالعات بین‌المللی پلیس ۱۳ (۱۳۹۲): ۱-۲۷.
- پی‌یتر، آندره. مارکس و مارکسیسم. ویرایش دوم. ترجمه و تحقیق شجاع الدین ضیائیان. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۰.
- تاملین، ملوین. جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری اجتماعی. ترجمه و تحقیق عبدالحسین نیک‌گوهر. تهران: انتشارات توتیا، ۱۳۷۳.
- جوان جعفری بجنوردی، عبدالرضا و سید محمد جواد ساداتی. «دورکهایم و کارکردگرایی در شناخت کیفر». فصلنامه تعالی حقوق ۴ (۱۳۹۲): ۱۰۳-۱۲۴.
- خداینده لو، سعید. جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۲.
- دیلینی، تیم. نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی. ویرایش دوم. ترجمه و تحقیق بهرنگ صدیقی و وحید طلوعی. تهران: نشر نی، ۱۳۸۸.
- رحیمی‌نژاد، اسماعیل. رویکردهای نوین در جرم‌شناسی انتقادی و سیاست جنایی. ویرایش دوم. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۹۷.
- ریتزر، جورج. نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر. ویرایش هفتم. ترجمه و تحقیق محسن ثلاثی. تهران: نشر علمی، ۱۳۸۱.
- سلیمی، علی و محمد داوری. جامعه‌شناسی کجروی. ویرایش پنجم. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱.

- صادقی، سهیلا و ستار پروین. «جرم: برساخته ذهنیت، گفتمان و قدرت». فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست ۳۳(۱۳۹۰): ۲۱۳-۲۳۴.
- صالحی کرمانی، محمدرضا. «نظام اقتصادی کمونیزم- سرمایه‌داری- اسلام». مجله شیعه‌شناسی ۱(۱۳۳۸): ۱۳۸-۱۴۷.
- عظیم زاده، شادی و گلاویز شیخ الاسلامی. کمک‌حافظه بایسته‌های جرم‌شناسی (از مبانی تا نظریه‌ها). ویرایش سوم. تهران: دوران‌پیشان، ۱۳۹۹.
- عظیمی، غلامرضا. «تطورات مفهوم طبقه در اندیشه‌های مارکسیستی با تأکید بر آراء رایت». جامعه‌شناسی ایران ۳(۱۳۹۴): ۱۱۵-۱۴۲.
- قائم مقامی، فرهنگ. از خود بیگانگی و انسان بی‌خوبستن. تهران: سازمان نشر فرهنگ انسانی، ۱۳۸۸.
- قائمی زاده، محمد سلمان. جامعه‌شناسی قشربندی و تحرک اجتماعی. همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا، ۱۳۸۶.
- کوهن، الوین استنفورد. تئوری‌های انقلاب. ویرایش دوم. ترجمه و تحقیق علیرضا طیب. تهران: قومس، ۱۳۸۱.
- گسن، ریمون. مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی. ترجمه و تحقیق سید مهدی کی‌نیا. تهران: چاپخانه علامه طباطبایی، ۱۳۷۰.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی. نابرابری و قشربندی اجتماعی. شیراز: مرکز انتشارات دانشگاهی، ۱۳۷۴.
- معظمی، شهلا. بزهکاری کودکان و نوجوانان. ویرایش اول. تهران: نشر دادگستر، ۱۳۸۸.
- مؤمنی‌راد، احمد، خدیجه علی‌آبادی، هاشم فردانش و ناصر مزینی. «تحلیل محتوا کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج». فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی ۱۴(۱۳۹۲): ۱۸۷-۲۲۲.
- نایبی، هوشنگ، سعید معید فر، سید حسین سراج زاده، و ایرج فیضی. «تئوری آنومی دورکیم و مرتن؛ شباهت‌ها، تفاوت‌ها و شیوه‌های اندازه‌گیری». فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی ۶۶(۱۳۹۶): ۱۷-۶۶.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین و حمید هاشم بیکی. دانشنامه جرم‌شناسی. ویرایش سوم. تهران: نشر گنج دانش، ۱۳۹۳.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. «مجموعه تقریرات جرم‌شناسی (جامعه‌شناسی جنایی)». گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، ۱۳۸۳.
- هادی تبار، اسماعیل و رضا هادی زاده. «درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی نژادی». فصلنامه علمی پیشگیری از جرم ۳۸(۱۳۹۵): ۱۲۳-۱۴۵.
- وینفری، توماس ال. نظریه‌های جرم‌شناسی. ویرایش اول. ترجمه سید رضا افتخاری. گناباد: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۸.
- (ب) منابع انگلیسی

- Carbone, I, and A Steven. "Race, class, and oppression: Solutions for active learning and literacy in the classroom" *Inquiries Journal* 01 (2010): 1-2. <http://www.inquiriesjournal.com/a?id=1689>.

- DeKeseredy, Walter S. *Contemporary Critical Criminology*. 2nd Ed. London: Routledge, 2021.

- Muncie, John. *Youth and Crime*. London, UK: SAGE Publications, 2004.

- Odinye, Ifeoma Ezinne. "Discrimination and Class Oppression: An Example of Ifeoma Okoye's The Fourth World." *African Journals Online* 19 (2018): 168-184.
- Quinney, Richard. "Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order." *Issues Criminology* 75 (1973): 75-97.
- Reiman, Jeffrey.& Paul Leighton. *The Rich Get Richer and the Poor Get Prison*. Second Ed. London: Routledge, 2015.
- Schwartz, Martin D. Walter S. DeKeseredy. "Interpersonal Violence Against Women: The Role of Men". *Journal of Contemporary Criminal Justice* 24 (2008): 178-185.
- Siegel, Larry J. *Criminology: the core*. 7nd Ed. London, UK: Cengage Learning, 2018.
- Willis, Paul E. *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. 1st Ed. New York, NY: Columbia University Press, 1977.

